

4. Блудният син

Идваше Русалската неделя, когато Теодосий наближи родния си край. Той бе отслабнал, а лицето и ръцете му бяха почернели като на жетвар от слънце и вятър, па и нови мисли и несгоди покрусяваха душата му: много неща не бяха станали, както той ги редеше, а други изневидело го бяха слетели из пътя.

На сутринта след разговора с отца Григория той намери преподобния в несвят, протегнат на ниския одър, където си седеше обикновено, а неколцина млади иноци, уплашени и объркани, шътаха наоколо му. До вечерта игуменът взе да мърда езика си и да вдига клепачите, ала ни глас излизаше от устата му, ни по очите личеше, че вижда и познава хората. Едва на четвъртия ден Григорий Синаит дойде на себе си. Първото му слово към Теодосия, когото позна, беше да не плаче и се опечалява, защото Бог още ще го държи на земята, а после благо го смъбра, че не е на път за Търново. Стана така, че по поръчката и желанието на самия преподобен Теодосий замина от Парория през същия ден по пладне със страх в сърцето, че няма вече да го види жив, макар и успокоен донейде от думите на стареца и от неговото видимо подобрене.

В Епикерниевия манастир, през където минаваше неговия път, монасите не скриха, че от Търново дошъл наскоро човек с печална вест: баща му, великият прахтор Петър, се представил пред Господа скоропостижно, узнавайки от един гонец, че дъщеря му Елена била грабната от някой хусарин; същият човек добавил, че на третините на болярина се върнала жива и здрава грабнатата ведно с една калугерка и още, че сама болярката разпратила хора по близки манастири да търсят брата ѝ и да го повикат в Търново.

Ала всички негови премеждия не се бяха свършили дотука. Като приближаваше Търново, а от високите места на пътя вече побляскваше през маранята звънарнята на църквата «Възнесение Христово», която се издигаше наврѣх Царевец, настигна го един непознат калугер, възседнал на магаре, възпълен, с издълбано от шарка лице, потен и червен. Калугерът много-много не се мая и заприказва веднага с Теодосия.

Пълният калугер се наричаше отец Герасим и беше иконом на великата лавра «Св. Четиридесет мъченици». Колкото мълчалив и потаен бе Теодосий, толкова бѣбрив беше неговият спътник. Като разправи, че бил ходил по църковни работи — да събира мед и восък от кули и села, — оплака се от селяните: децата насъскали кучетата, а жените го заплашили с кобилици. Па и болярите не падали по-долу — де го гощавали с кисел заешки лист посред лято, де при ратаите и песяците му отреждали да спи и той се връщал с празни ръце. А като разбра от полудумите на Теодосия, че той е от престолния град и дълго не е бивал там, отвори съвсем устата си. Теодосий мълчете и гледаше пред себе си как зад един завой подир всяка могилка се открива ту Орлов връх, ту някой кът от Света гора и в гърлото му се свиваше нещо, а сърцето туптеше неспокойно и буйно. Като в просъница идваха до ушите му думите на словоохотливия монах, който разправяше без умора за всичко станало и мълвено из града, все повече червен и потен от жегата и от приказливост. Теодосий трябваше да чуе и за грабването на Елена, и за смъртта на баща си. Едно само не знаеше и то го удиви: Елена била дала пръстен на някой си болярин Драгшан в Одрин и невяста щяла да му стане...

— Пък да ти кажа ли, отче мой — продължаваше калугерът, като изтриваше потното си чело с ръкава на расото, — лоши, лоши времена идат! Знаци по небето видели, казват, звездобройците, опашати звезди се явили — за мор ли, за бран ли голяма тълмят! А и по земята не е по-добро. Ереси, ереси, всеки ден нови, като гъби никнат, Бог ги наспорил за наказание и свидетелство. Худоумните и Богомерзки Богомили пак напират към светата православна църква, а между тях, казват, някои и голи взели да ходят, както праотецът наш Адама — и тъй я, адамовци се наричат! А има и теодорити, и жидовствуващи, и какви ли не още!

Едва бе изрекъл думите си отец Герасим, и отзад по пътя затропаха конски копита.

Калугерът, който чакаше да отвори сега устата си Теодосий, обърна живо глава нататък и като погледна малко, прибави:

— Царска войска е, конница. Отде ли иде по тоя пек ?

Той тури длан над очите си и се загледа внимателно през праха и маранята.

— Света Троице! — изведнъж възкликна отец Герасим. — Не е само конница, и колесница има. Дали не е царицата, или някой от царската челяд? Отстрани се, отстрани се от пътя, отче — обърна се той към Теодосия. — Друмът е тесен за всинца ни.

И той пръв подкара магарето си настрана и се спря под сянката на една круша досам пътя.

— Гледай, гледай, отче, — забърбори пак приказливият калугер, когато и Теодосий се отби от друма. — Конете им играят като мрени рибки, а копията блестят ли, блестят! Ето и колесницата. Вътре не е май царицата, нито са царевите щерки. А! — учудено извика пак отец Герасим и изпули очи.

Челото на дружинката се приравни скоро с двамата монаси, които, като се намираха на по-високо и бяха скрити от шубраците и клоните на дървото, добре виждаха всичко, ала сами не бяха забелязани от никого. Теодосий, ще не ще, видя цялата върволица.

Отпред язدهа десетина конници, облечени в ризници от кожени люспи, с дълги, копия, на чиито върхове се вееха тесни червени знамена. По смуглите им лица и острите черни въси, които падаха надолу, личеше, че са кумани. Ездачите бяха опрашени, ала изглеждаха весели и доволни. Тъй като вятърът гонеше праха отдире, колесницата следваше непосредно след конниците. Пътят се качваше по нагорнище, та двата впряга коне стъпваха бавно, подвиквани и шибани от водачи, които вървяха до колелетата. Багрено чергило, украсено с едри, извезани със златна сърма лъвове, се диплеше като шатър над цялата колесница, тясна, та висока, стегната отстрани с абаносови ритли. Само на две места вместо чергило висяха гъсти ресни: отпред, където се мъдреше един дебел, все така в багрено облечен колар, и по средата — там нямаше ритли, а се извиваше позлатено стъпало, прилично на конско стреме. Когато царската колесница се изравни с калугерите, пухкава женска ръка, обсипана с пръстени и гривни, разтвори ресните, а подир нея се показа и лице с вдигнато мораво було. Ала не успяха още калугерите да разгледат добре коя и каква беше тази жена, и лицето бързо се скри, ръката се дръпна назад и ресните останаха да се клатят и блъскат една в друга. В

паметта на Теодосия се вряза само необичайната белина на лицето и погледът на черните и влажни очи. Този поглед беше едновременно плах и горд. Дали от само себе си, или жената направи някакъв знак, водачите взеха да шибат по-силно конете с дългите си бичове, конниците дръпнаха поводите и колесницата изкачи нагорнището и се спусна надолу, като подскачаше тежко по пътните камъни и грапавини.

Когато колесницата и конниците се отдалечиха и прахът ги скри от погледите, отец Герасим се обърна към Теодосия и го гледа някое време.

— Да вървим, отче, да вървим — каза той, — време е. Друмът е сега само наш. А знаеш ли ти коя беше тая белолица болярка, дето се уплаши да не я видим и познаем?

Той пак погледна напред към отминалата колесница, като изкарваше магаренцето на пътя, пошушна над ухото на спътника си, сякаш някой можеше да го чуе:

— Болярка, казвам, ала не е ни болярка, ни никаква. Еврейка си е, Сара по име. Ама ето на, тая Сара май-май царица скоро ще ни стане. Що ме гледаш тъй учудено, отче, не ми ли вярваш? Ей ми гробната земя! Цяло Търново шушука, царица Теодора, казват, не вдигала очи от плач. А отде ли иде, па и в царска колесница? — попита сам себе си любопитният калугер и този път се обърна назад, откъдето дойдоха конниците, като че ли по друма бяха останали видими следи.

Лицето на Теодосия потъмня.

— Само това не достигаше — тихо пошъпна той, — царица еврейка на престола!

Отец Герасим посмуши малко магаренцето, за да се приравни, и каза:

— Че не е хубаво, не е хубаво, отче мой, а как да се върви против волята на царя? Той вече не е млад и колко чеда има от царицата, от влажкията. а запалил се е — дума не дава да му се продума. Съблазън велика ще бъде за православните! Само, казват, преди да мине под царско венчило, щели да я покръстят, християнка да стане. Иначе... разумна била, а за хубост, сам я видя, — красота неизгледна. Ех, св. Троица да ни е на помощ! Царска воля!

И двамата монаси продължиха пътя си, Теодосий отново мълчалив и замислен, а отец Герасим бърбърив, както преди. Тази вест се притури като ново бреме към другите в сърцето на Теодосия и натежа някак свръх силите му. Не за нещо определено и ясно го болеше, а тъй, като от стара рана — тъпо и издълбоко тръпнеше всичко в него. От това и предишното умиление към родния му град се замени с горчивина и неудоволство. Като че ли градът, който започна да се откроява недалече с царските палати на Царевец, с църквите по Трапезица и людските домове край реката, не беше Търново, царственият град на българите, а някакъв Содом или Гомор. Той гледаше, а пред очите му се мерзелееха дивите пустогория на Парория, — рибният вир на Доброромана и обителта под скалата с трите пещери. И небето му се показваше ниско и затворено, и земята изглеждаше покрита със струпеи като тяло на прокажен.

А в това време гласът на отца Герасима звучеше пак над ухото му, възторжен и радостен:

— Ех, ех, погледни, отче мой, погледни нашата престолнина! Воистина Царевград, Богоспасен и преславен! Три дни не съм го виждал и закопня ми душата. А що ли ти е на тебе, отче, като не си бивал отдавна. Не е то град като град, а чудо Божие. Взел Господ, че го направил със своите ръце, с палатите му и с църквите, с кулите и стените, па накарал Етъра да се увие около него досущ змей огнен.

Изведнъж калугерът прекъсна елейните си похвали за Търново и като изпули, както преди, очите си, изпляска с ръце.

— Ами това що е, Божичко? Че тя през Великата ли порта ще влезе?

Па се обърна към Теодосия и възбудено заговори:

— Е-е, видя се то, отче мой, нова царица ще имаме. Погледни само, погледни побързичко! Ех, колесницата закриви вече зад завоя, ала виж праха там, под манастира, под «Света Богородица пътеводителка»! Не минаха по моста под Балдуиновата кула, ами свърнаха за към Царев друм. А то знаеш ли що значи, отче? През Царев друм и през Великата порта само царе, царици и патриарси минават. Ето на, от кулата ги забелязаха и на Сечената скала спускат моста. Сега ще излезе и колесницата на ръта. Гледай, гледай, отче, как царица еврейка ще влезе в Царевец!

Ала Теодосий не чу нищо, откак отец Герасим спомена името на манастира. Той вдигна глава и впи поглед напред към Света гора. Там, на горния край на една полянка, се белееше малък манастир. Прихлупената сграда с червени виснали стрехи гледаше приветливо и весело измежду зелената къдрава дъбрава. Полянката и манастирът бяха тъй близо, че се виждаха добре и калугерите, които шетаха из двора на обителта, и ручеят на полянката, който блестеше на слънцето като острието на крив меч.

Както си стоеше изправен, Теодосий вдигна десницата си и благослови гората и манастира, а от очите му рукнаха сълзи. Но той не ги скри от спътника си, нито пък ги отри с ръкава, а ги остави да текат по въсите и по дългата прошарена брада. После обърна насълзените си очи към града, който се разстилаше отпред, па благослови и него.

Превърна се нещо в неговото сърце, стана му жално и свидно и не толкова, че себе си видя в тия места, по които бе живял, а други човешки сенки му се мярнаха, други съдби се свързаха и развързаха за миг с Божия промисъл и с ориста на българския народ. И манастирът не беше вече само място за отдих и молитва, и градът — людска стъгъда, където той можеше да пребъдва един из хилядите, а — кръстопът за душите, указан нему от Божия пръст, между долния и горния свят. Пръстът Божи сочеше кръстопътя нему и този знак бе ясен: отдели здравите овце от болните, кривакът ти е в ръката, пастирю! И сякаш стадото, което Бог му даваше, го заобиколи, в плът и в кръв въстанаха сенките, които му се мярнаха, и ето, не беше той вече прежният, комуто тежеше тоя път, и всичко бе грижа и тегоба освен мирното съзерцание под сянката на пещерата, където безмълствуваше старецът Григорий. В сърцето му се утаи дълбоко споменът за Парория като скъпоценен камък, който блести и през мътната вода, и без да мисли, знаеше тон, че щеше да дойде време да извади камъка и да добие отново мир за дутата си. Щеше да бъде тогава сам-самичък с Бога и със себе си и негови щяха да бъдат скърбите и радостите, а сега и чужди радости и скърби трябваше да дели, и с други човешки души да върви ръка за ръка. От тоза идваха сълзите му: и скърбни бяха

те, и радостни — като два ручея, изтичащи от един и същ извор. Течаха сълзите му, а той гледаше града. Така през кристалната влага, която мрежеше неговите зеници, Търново му се показва като видение, окъпано в седмоцветни багри. А тъй и беше...

От неговата стоянка се виждаше само Царевец и зад него по-ниската и разлата Трапезица — двете градища на Търново, разделени от дола на реката, където се криеше сега, още невидим, людският град. Теодосий не обърна очи към проточения като копие Царев друм с трите порти и трите кули над тях, дето щеше да мине колесницата с еврейката, нито към Фръзския град в низината между четвъртитата Балдуинова кула и реката, която извиваше тука като широк сърп. Там, където свършваше Царев друм, се издигаше куполообразен хълм, а на самия връх една висока бяла звънарня бодеше небесната синева. Тая звънарня беше същата, която Теодосий видя още отдалеч — нея той гледаше сега с насълзените си очи. Нямаше нищо да я надвишава, тя беше кацнала на най-високото място на Царевец между две ниски сгради: църквата «Възнесение Христово» и патриаршеския палат. Колкото повече я гледаше Теодосий, толкова по-висока ставаше звънарнята и нейният остър оловен покрив блестеше в сред необятния простор като огнен език, слязъл от небето. Далече зад нея, отляво и отдясно, заключваха погледа му извишеният Орлов връх и плоският Гарван — и двата високи до възбог, обрасли с вековни тъмнолисти дъбове. Те сякаш надвесваха начумерените си чела над пропастта на реката и през Трапезица гледаха насам към белостволата звънарня и към загледиания в нея опрашен и разплакан инок. Нему се прищя да падне на колене, да целуне земята и като блудния син да измоли прошка за своето отлъчване. Ала като не беше сам, досрамя го и остана прав.

Погледът му се откъсна сега от звънарнята и пролази нататък по неравното било на крепостта. Вместо безсилие и пустота, тука бе зелено, и кичести овошки растяха върху всяка педя свободна земя. Царевият палат, скрит зад втори крепостен зид, му се хвърли в очи с мраморните, нашарени с червени тухли стени и със закритите, надвесени над Етъра чардаци, около които хвърчеха бели гълъби. Когато пред очите на Теодосия се мярнаха крепостните стени и царевият палат, нему се стори, че от Царевец го погледна друг лик — нито грозните, потъмнели от години стени, които висяха над реката, ни велелепието на двореца не го развълнуваха тъй, както бялата и стройна като свещ звънарня. Той се обърна пак с лицето си, потърси я с поглед, но този път вместо нагоре сведе очи към Етъра. Там в тъмнозелената вода на реката, която се разливаше широка и пълноводна, се оглеждаше целият Царевец, обърнат наопаки, а в дъното на тоя потънал град като в гълбината на грамаден кръщелен купел, трептеше между начупените кули и огънати стени белият образ на звънарнята, още по-бял, по-чист, раздробен от пенливите гребени на вълните,

Монахът вдигна отново десницата си, благослови града и като слезе от коня си, падна ничком и три пъти удари челото си оземи. «Ще дойде време и ще слезнеш в Града със слово в уста, за да раздадеш там своето богатство — прозвучаха в ушите му думите на отца Григория. — А сега върви, върви и не се бой, не се терзай!» Тия слова изпълниха неговото сърце с крепка мош, сякаш самият старец беше ги изрекъл втори път пред него.

Той се повдигна изведнъж от земята, сълзите бяха пресекнали, а и в сърцето му бе ведро и спокойно. «С Божията помощ и с твоята благословия, отче Григорие!» пошепна Теодосий, взе посоха и се упъти, без да се бави повече, по пътя, който слизаше към града, а коня поведе за поводите. Той съвсем забрави за своя спътник и не се учуди,

като не го видя около себе си. И не забеляза как пътят го изведе до самата река, как умореното добиче наведе глава и жадно зацеди водата, която ромонеше между прибрежните камъни. Едва когато копитата на коня затропаха по моста, а отпред и отзад завикаха други пътници, които бързаха да минат Етъра, Теодосий се опомни.

Оттатък реката над него се издигна едрото туловище на Балдуиновата кула, по чиито бойници блестяха копията на стражи. В същото време лъхна хлад, сянката на крепостта легна върху моста и водата долу потъмня и сякаш запрехвърля с клокот мътни пенести дълги. Едва тогава Теодосий се досети защо пътниците бързаха да минат отвъд — слънцето клонеше да зайде, а портите щяха да се затворят на смръкване за цялата нощ.

Теодосий скоро отби наляво към Царевец, а като се побоя сам да не го свари нощта вън от къщи, качи се на коня. Пътят закривули сега покрай яките крепостни стени на градището нагоре, към портата на Балдуиновата кула. Докле тракаха копитата на коня му по каменистия стръмен друм, много мисли пробягнаха през ума му: и изминатият път се влечеше подире му с всичките си прежеждия и срещи, и сенките на ония, които беше оставил, го следваха по петите. А спомняше си и за Елена, която го очакваше тия дни в бащиния дом. Теодосий все повече потъваше в своите мисли, когато една ръка хвана поводите на коня му и над неговото ухо прозвуча познат глас:

— Стой, отче, накъде още? С Божията помощ и ти пристигна. Пък аз, като те видях да се кръстиш и плачеш, рекох си, че ще ношуваш в «Св. Богородица пътеводителка». Не ми се сърди, че те оставих. Ала я виж беда! Сега пък вратите на Царевец затворени. Как ще минем оттатък, ох, не зная! Къде е още до смръкване, а ето че са затворени.

Теодосий си вдигна очите. Пред него стоеше отец Герасим, все такъв потен и червен.

Дебелият калугер здраво стискаше поводите на Теодосиевия кон, който се дърпаше от пропастта, в чието дъно блестеше Етъра. С другата ръка калугерът показваше зад гърба си към портата. Двете двери от ковано желязо преграждаха каменния друм и някак страхотно се чернееха под тъмния свод на кулата, която пазеше входа. По тесните прозорчета, които се дълбаеха на неправилни редове по нея, светеше отблясък от ярък огън, а от най-долното, малко издадено и защитено отвън с желязна решетка, прилична на крив трикрак гушер, висеше дълго копие. То беше насочено към една купчина хора — монаси, болярски слуги и трима технитари с осаждени лица и клеци в ръцете. Настрани от тях, под самия прозорец, един възстар болярин с поизносен плащ махаше с ръка и се караше някому в кулата. До самия ръб на стената тропаше по плочите кон с високо червено седло и широки стремена, — конят навярно беше на същия тоя сърдит болярин, защото и един болярски коняр се вреше около животното. Слугата триеше със стиски сено потните слабини на коня, а от време на време се спираше и се слушваше с ухилено лице в ядните думи на господаря си. Гласът на болярина трептеше от гняв.

От прозорчето на кулата се надвеси един войник с шлем. Лицето му беше навъсено.

— Какво искаш, болярино? — запита той сърдито, но сдържано.

— Какво ли искам? — извика боляринът съвсем побеснял. — Ако си глух, и сляп ли си, та не виждаш. Болярин чест ти прави да говори с тебе. Отваряй!

— Не може, твоя милост!

— Не може, пъси сине, а защо?

— Царска повеля — отвърна войникът кратко.

— Царската повеля е за отроците и за технитарите, а не за светлите боляри и властели. Това да знаеш, куче — възрази гордо боляринът.

— И за нази не е, Божиите служители и царски прихлебници — намеси се отец Герасим и изпъчи напред големия си корем. — Ти добре не си разбрал, войниче.

Другите монаси се размърдаха и повдигнаха също недоволен ропот.

Само тримата технитари и слугите не продумаха ни дума и си останаха свити един до друг. Боляринът обърна зачервеното си от гняв лице, поизгледа калугерите с лош поглед и пак завика;

— Хей ти, позови катастрофилакта!

— Няма го, при царя е.

— Извикай стотника от Великата порта, болярина Тихомира. Ще узнаеш тогава кой е старият аллагатор Белослав — каза сприхаво боляринът.

— Твоя воля, властеле — обади се войникът отгоре и подръпна копието. — Ама и болярина Тихомир е при царя,

— При царя, всички при царя — зашепна отец Герасим ниско над ухото на Теодосия, който все стоеше на коня. мълчалив и безстрастен. — Да ти кажа ли, отче мой, не е чиста работата. Ще има нещо тая вечер в Търново. Па да знаеш отче, нека ме удари по главата голямата молитвенница в «Четиридесет мъченици», ако тая бъркотия не е за еврейката, за оная белолица Сара, дете видяхме на друма. Помни ми думата!

— А де е десятникът на стражата? — продължи да вика пресипнало боляринът.

— Ех. сега пък десятникът! И тука да е, пак същото ще чуеш, болярино. Царска повеля. А и да те пуснем в градището, как ще слезеш в долния град? И Малата порта е затворена. Птиче не може сега да влезе и излезе от Царевец. Като заповеда катастрофилактът, ще те пусна, и другите ще пусна. Не съм райски вратар!

Като изрече тия думи примирително, войникът се дръпна навътре и само копието му остана да стърчи навън, както преди. Късен слънчев лъч запали за миг червено пламъче по плоския му връх. па като плизнато ведро се плъзна и по едрите грапави камъни на стените. Лицето на кулата потъмня.

— Туйто, останахме си вънка! Че на какво прилича това, честни отци? — удиви се съвсем безпомощно отец Герасим, като гледаше ту калугерите, ту Теодосия. — В манастира да похлопаме, що ли?

— А ти, аллагаторе, какво ще чиниш? — обърна се той към сърдития болярин.

Боляринът тъкмо прехвърляше нога през седлото на коня. Той пак метна същия зъл поглед към купчината на калугерите и троснато отвърна:

— Що ви е еня? Всяка коза за свой крак. Чинете метани и пейте: «На многая лета, царю Александру!» Как да е, ще ви чуе някои царски блюдолизец. А за мене ще дойде вест!

Той яхна алестия жребец чевръсто, не спроти годините си, и като обърна изведнъж животното към Фръзския град, тъй силно дръпна поводите, че конят се вдигна на задните си нозе. Ала ездачът седеше прикован на седлото — краката му се впиваха в ребрата на жребеца като пиявици. През нависналата самурена шапка и посивелите къдрици, разпилени от вятъра, неговите очи стрелнаха още веднъж монасите.

— На многая лета, на многая лета... пейте за Сара, во Христа Бога благоверна и новопросвещена царица, самодръжица всем българом и гръком — изкрещя злобно и сипкаво се разсмя, а докато слисаните калугери се опомнят, боляринът Белослав бодна с шиповете си животното и то полетя надолу по стръмния път. Искри запрасяха по камъните, плащът на аллагатора се развя като крило в здрачевината под Балдуиновата кула.

Монасите се спогледаха с отца Герасима, па и слугите, и технитарите засушукаха. Един от слугите, висок и тънък, се обърна към коняря, който не последва господаря си, а стоеше на същото място и все гледаше по оная посока, дето се изгуби старият властелин.

— Много се е разлютил твоят господар на царя. Вижда се, яд го е, че не е пак аллагатор, както при покойния Шишмана. А ти защо не тръгна подире му, конярю?

— Нито ми е господар, нито искам да го зная — отвърна конярят и престана да гледа нататък. — Само ми е жал за жребеца. Отиде хубавото добиче.

— Та нима не е негов конят? — попята пак същият слуга любопитно, а другите опънаха вратове да слушат по-добре.

— Видял го е той през плет. На болярина Панча е.

— На протосеваста, на стария Панча?

— Е, та на него я, на кого друго! Кой има такива огън-жребци? — гордо възрази конярят и изгледа говорещия.

Лицето на тоя коняр беше топчесто като слънчогледова пита, а черната му брада обикаляше околоръст, раздърпана и щръкнала.

— Що, откраднал ли е той коня на протосеваста? — обади се отец Герасим, който сякаш забрави всички свои грижи.

— Не. Сам боляринът даде жребеца на аллагатора да ходи из съседните кули и села. Ей сега на идехме от Сергювец.

— Ехе — извика дебелият калугер, — ако сам протосеваството му е дал кончето да шета нагоре-надолу и царя да хули и кори, то и Панчо май-май не е с ума си.

— Отче преподобни, а за Сара, за еврейката де, дето каза оня луд болярин, истина ли е?
— попита един от технитарите боязливо.

Отец Герасим помълча малко, сякаш не разбра от един път питането, и после отговори полека и високо:

— Царска воля — Божя воля! Всичко лежи пред стъпите на земния владика, християнине, и щото стори той, от Господа е благословено. Както и в евангелието е казано: «Вървете по царския път, по Божия път!» Амин!

— Амин! — повтори и другите монаси.

Технитарят издигна вече глас.

— С ума ли си е протосеваството, или не, не е моя работа, а господарева — обади се едва сега конярят. — За отроците си и за слугите е предобър, а за царя, сам царят знае и Бог вижда от небета. А мене ми е друго: отиде жребчето, отиде, мъка ми е! От малко съм го отгледал.

И като седна на един камък, той заклати глава, като все мърмореше нещо.

Отец Герасим отвори пак устата си, когато отвъд портите затропаха копитата на много коне, задрънкаха ножници. Па в същото време от решетчестото прозорче на кулата се подаде главата на предишния войник. Той извика:

— Ей кастрофилактът!

Портата се разтресе, затропаха някакви железа и двете двери полека-полека се отделиха и хлътнаха назад. През пролуката, която ставаше все поширока, засвети пламъкът на факла. Държеше я един войник и приказваше нещо на един рус и едър болярин, възседнал на бял кон, който пръхтеше и биеше с копитата си каменната настилка. Когато портата се разтвори съвсем, зад болярина се откри цяла чета конници. По шлемовете им и по ризниците играеха червени змийчета от пламъка на факлата и от огъня, който гореше вътре в кулата. Беше се вече комай стъмнило, та лицата на конниците едва-едва личаха.

Боляринът с белия кон свърши приказката си и като се изправи, погледна към монасите и технитарите. Той подкара коня полека и дойде под самото прозорче, а с него тръгна и войникът с факлата. Пламъкът лизна решетката на прозореца и окади стената с червен език. Очите на болярина зашариха между купчинката граждани, сякаш търсеха някого.

— Влезте, граждани! — заповяда кастрофилактът с добър глас. — А де е боляринът, за когото ми говореше ти, Игнате? — обърна се той към човека с факлата.

— Разсърди се и не дочака — отвърна вместо него войникът от прозореца.

— Е, воля му е! — каза боляринът и пак загледа купчината. Отец Герасим и монасите се размърдаха и като се покланяха на кастрофил акта, минаха под кулата. Последен идеше Теодосий върху коня.

Изведнъж кастрофилактът се стресна, наведе се бързешком и като грабна факлата, издигна я към калугера.

— Алдомире! Теодосие! Отче! — извика той с радостен глас и едва не изгърва факлата на земята — предишният войник я грабна навреме от ръката му.

Кастрофилактът бутна коня си до добичето на Теодосия.

— Ти си, ти си, братко, познах те. Ала ти, види се, не си спомняш за мене — добави боляринът малко огорчен, като не забеляза никакво вълнение по лицето на калугера.

— Костадин, Костадин, на протоспатора Симеона син. Помниш ли ме? Дето играехме заедно: ти и тогава си беше такъв тих, смирен — продължи кастрофилактът и гласът му все повече трепереше.

— Сега си спомних — продума най-сетне Теодосий и се усмихна. — Ето на, какви са пътищата Божи, Костадине, пък даде Бог да се видим! Радвам се, радвам се!

Кастрофилактът се протегна да го прегърне, па сякаш се посвени от расото на своя връстник, та се само приведе да целуне ръката му.

— Позна ме, братко, сполай ти! — издума той радостно.

Ала Теодосий си издърпа ръката и го притегли до себе си, та го целуна по челото.

— Да те благослови Бог, Костадине, и да ти даде добър и честит живот! — додаде той.

По лицето на напетия кастрофилакт като че ли мина тъмна сянка.

— Добър и честит живот, Теодосие братко! — повтори той замислено и въздъхна, — Дано, дано!

И додаде по-живо, като бутна коня си и го подкара наред с Теодосиевия под кулата към крепостта:

— Хайде, да видим! Царят ще ме чака. Тая вечер си ми гост, няма да те пусна. Па и Елена, сестра ти, е в Царевец.

— Сестра ми в Царевец! — учуди се Теодосий и загледа болярина строго. — Още не се е изветрял тамянт от смъртта, а тя бащиния дом напуща!

Те бяха отминали кулата и зад тях портите се затвориха. Монасите начело с отца Герасима и слугите и технитарите стояха пак на купчинка между конниците и приказваха с тях. Факлата се размърда нагоре-надолу, после замря на едно място. Войникът, който я държеше, се приближи до кастрофилакта.

— Какво да правим с гражданите и калугерите, воевода кастрофил акте? — попита той, като гледаше болярина бодро в очите.

Боляринът Костадин се замисли малко.

— Царската повеля е никой да не влиза и излиза от Царевец тая нощ — каза тихо той, — бил той велик болярин, или последен отрок. Ето що, Игнате, задръж ги в кулата, гости да ви бъдат. Па утре, щом забият камбаните за утринна, изведи ги през Малата порта да си вървят по домовете. Нагостете ги, напойте ги, както е редът. Царят иска да бъдате весели. Нали ви донесоха вино?

— Донесоха, донесоха — весело отвърна войникът. — Да ни е жив царят! — каза той по-високо.

— Да е жив Иван Александър! — извикаха и другите войници, наизлезли от кулата също тъй развеселени.

— И царицата, новопросвещената царица да е жива! — се обади един глас дръзко.

Другите войници се спогледаха, засмяха се и си зашушукаха тихо, като поглеждаха войводата.

Кастрофилактът ги изглежда мълчаливо.

— Рано си наквасил гърлото, Продане — издума той, — без време говориш. Не зная коя царица да е жива, ала тая нощ да знаете само едно: жив да е Иван Александър. Чувате ли!

— Чуваме, чуваме! — завикаха войниците.

Боляринът махна с ръка към кулата и подкара коня си към тъмния ходник, който се изкачваше полека нагоре между две стени. С едната си ръка той държеше поводите на своя кон, с другата — тия на Теодосиевия. Той се обърна и каза на мълчаливия си спътник:

— Върви, братко. Чу, нали, каква е царската повеля? Щеш-не щеш, в Царевец ще ношуваш. А защо Елена, сестра ти, е тука, ще узнаеш сам и от мене, и от нея. Всичко ще узнаеш.

Теодосий нищо не отвърна. Белият жребец на кастрофилакта и неговият черен опрашен кон тръгнаха дружно по пътя, а зад тях затропаха копитата на другите коне. Вляво от ходника се очерта тъмен хълм с бяла сграда на върха. Ненадейно от върха заби камбана. В падналата вече нощ тоя звън отзвуча самотен и нечакан. После от по-далеко се обади друга камбана — по-звънко, по-радостно.

© 2001—2005. **Православна беседа**. Части от четивата могат да се цитират при посочване на адреса на сайта (<http://pravoslavie.domainbg.com>). Цялостното преиздаване на текстове в печатно тяло или в електронен вид — само с писмено разрешение от редакцията.